

TIBERIU TĂNASE:
*FEȚELE MONEDEI. MIȘCAREA
LEGIONARĂ ÎNTRE 1941–1948*

Alba Iulia Catrinel POPESCU¹

e-mail: albatanasescu@hotmail.com

ABSTRACT: „The Sides of the Coin – Legionary Movement between 1941–1948” – is an enlightening and balanced radiography of the last seven years of the Iron Guard Movement, between the Rebellion (21st-23rd of January 1941) and the establishment of the Stalinist regime in Romania (1948).

The book is structured in six chapters, covering the following aspects: Legionary Movement in connection to other European Extreme Right Movements (pp. 17–37); Analysis of the most important historical literature regarding the Legionary Movement; Analysis of the diverging historical approaches of the Movement; Presentation of the Iron Guard Movement’s basic structure, leadership, intelligence and repression forces (pp. 99–129); The Legion’s main factions and groups (pp. 152–164); Most important Legionary operations after the Rebellion of the 21st-23rd of January 1941 (pp. 175–197); Interactions between the Legionary Movement and the Romanian Communist Party – Communist infiltration of the Movement and Legionary infiltration of the Communist Party (pp. 206–224). The book ends with a chapter of interesting conclusions and annexes containing 52 original, previously unpublished documents.

The book benefits from the advantage of a neutral, balanced historical approach, describing “all the sides of the coin”. The central conclusion of the book is that the Iron Guard Movement was a complex political phenomenon, strongly connected to the far right ideology but not limited to it.

KEYWORDS: The Sides of the Coin, Fascism, Legionary Movement, Iron Guard Movement, Legionary Rebellion, Romanian Communist Party.

---

¹ Doctor în Informații și Securitate Națională la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”; membru asociat la Divizia de Istoria Științei a C.R.I.F.S.T. al Academiei Române.

Înainte de 1990, cercetarea aprofundată a istoriei Mișcării Legionare a fost practic imposibilă, așa cum remarca istoricul, academician Dinu C. Giurescu în prefața lucrării intitulate *Fetele monedei. Mișcarea legionară între 1941–1948*, a istoricului și analistului Tănase Tiberiu.

Cartea D-lui Tănase reprezintă o radiografie edificatoare și echilibrată a Mișcării Legionare din perioada anilor 1941–1948, între rebeliunea din zilele de 21–23 ianuarie 1941 și instaurarea regimului stalinist în România (cursul anului 1948).

Foto: Coperta cărții: Tiberiu Tănase: „*Fetele Monedei. Mișcarea legionară între 1941–1948*”, Editura Tritonic, București, 2010, 320 pagini (ISBN 978–606–8139–10–4)

Cele șase capitole cărții au în vedere următoarele aspecte: *Mișcarea Legionară în raport cu celelalte mișcări de extremă dreaptă europene* (pp. 17–37); *Analiza și prezentarea unor importante lucrări privind istoria Mișcării, analiza tendințelor divergente în tratarea istoriei legionare; prezentarea structurii de bază, conducere, represiune și de informații ale mișcării legionare* (pp. 99–129); *principalele facțiuni legionare și activitatea principalelor grupuri legionare* (pp. 152–164); *Acțiunile mai importante ale Mișcării Legionare după rebeliunea din 21–23 ianuarie 1941* (pp. 175–197); *Raporturile dintre Mișcarea Legionară și*

Partidul Comunist Român – Infiltrări ale comuniștilor în mișcarea legionară și infiltrări ale legionarilor în PCR (pp. 206–224).

Acestor teme principale se adaugă un set de *concluzii foarte interesante precum și anexe documentare (pp. 260–320) în care sunt prezentate primele 52 documente inedite din teza de doctorat a autorului (care conține peste 300 de documente inedite)*.

Capitolul introductiv prezintă o paralelă între programul Legiunii și al altor mișcări de extremă dreaptă din Europa (pp. 17–37). Concluzia acestui capitol este că între fascism și ideologia Mișcării Legionare există mari similitudini. În acest sens, autorul citează o serie de exegeți ai analizei și istoriei fenomenului precum *Emilio Gentile*, care prezintă în articolul său despre fascism din Noua Enciclopedie Italiană (1992) *elementele unei definiții a fascismului într-o listă de 10 puncte*, *Erst Nolte care stabilește un set de caracteristici ale unui „minimum fascist” în 6 puncte*, sau *Roger Griffin* care a elaborează un model de analiză menit să *identifice caracteristicile minime ale fascismului nu ca ansablul elementelor ideologice ci ca nucleu mitic comun, care se exprimă prin intermediul discursului politic al fiecărei mișcări fasciste*.

Totodată, autorul menționează că perioada finală a Mișcării Legionare, corespunzătoare anilor 1941–1948, a rămas în mare parte necunoscută chiar și unor istorici. Motiv pentru care, beneficiind de o vastă experiență în domeniul arhivisticii, D-l Tănase *a cercetat documente de arhivă despre ultimii șapte ani din istoria mai puțin cunoscută a Mișcării Legionare, deoperind un material inedit din care o parte a fost selectat și prezentat în lucrare*.

Evoluția Mișcării Legionare în istoriografia română și străină reprezintă subiectul celui de-al doilea capitol al **cărții**. Autorul consideră că de-a lungul timpului s-au conturat trei tendințe în studiul istoriei fenomenului legionar:

- a) Tendința de reabilitare necritică și propagandistică a legionarismului;
- b) Tendința contrară, a continuării criticii legionarismului românesc de pe poziții ideologice, cu evidențierea exclusivă a aspectelor negative ale mișcării;
- c) Tendința unei abordări istorice neutre (din păcate prea puțin dezvoltată, încă), bazată pe respingerea oricărui *parti pris*.

În opinia autorului, în prezent, obsesia renașterii pericolului legionar nu mai poate constitui un motiv de renunțare la o analiză *sine ira et studio* a istoriei acestei Mișcări, argumentându-și punctul de vedere prin existența

documentelor privind Mișcarea Legionară publicate de-a lungul timpului, care nu au generat vreun prozelitism de masă (de ex. volumele publicate de *Institutul pentru studiul Totalitarismului*).

Dintre studiile prezentate în capitolul dedicat fascismului și istoriei Mișcării Legionare, câteva constituie opere de remarcabile având în vedere orizontul și amploarea cercetării, valoarea și originalitatea concluziilor prezentate, temeritatea abordării temei. În acest sens, sunt menționați Ernst Nolte, Eugen Weber, Talavera, Francisco Veiga, Armin Heinen. Dintre istoricii români, autori ai unor lucrări de sinteză, fără de care nu s-ar fi putut contura cadrul general al evoluției Mișcării Legionare în perioada analizată, D-l Tănase îi menționează pe Dinu C. Giurescu, Florin Constantiniu, Ioan Scurtu, Cristian Troncotă, Nicolae Ciachir, Gheorghe Buzatu, Mihai Retegan, Florin Muler etc.

De asemenea, sunt menționați unii istorici români, care mai recent, au reușit să trateze istoria fenomenului legionar *sine ira e studio*. Dintre aceștia menționăm pe Dragoș Zamfirescu, Dana Beldiman, Corneliu Beldiman, Ilarion Țiu.

Capitolul al treilea al lucrării este consacrat unui aspect mai puțin prezentat în istoriografia românească, reprezentat de *structurile Mișcării*. Documentele de arhivă citate de autor au dezvăluit că Mișcarea era alcătuită din indivizi proveniți din medii sociale foarte diferite, având diverse funcții și mijloace specifice de îndeplinire a obiectivelor. În plus, autorul amintește că Mișcarea Legionară a reprezentat un foarte incomod concurent al Partidului Comunist, cu care își disputa voturile muncitorimii. Această aserțiune a fost argumentată de D-l Tănase prin crearea, în anul 1936, a *Corpului Muncitoresc Legionar* menit să capaciteze „masele muncitorești”. În câțiva ani, structura legionară amintită a devenit o periculoasă masă de manevră și o forță de șoc capabilă să încurce planurile comuniștilor, generând reacția concentrată a acestora.

Autorul a realizat o analiză în detaliu a organigramei Mișcării Legionare, pornind de la structurile de bază și până la cele de informații și de represiune precum *Poliția legionară*, *Echipele morții* și *Serviciul de Informații*, despre care s-a scris foarte puțin. O structură necunoscută sau prea puțin cunoscută specialiștilor, *Serviciul de Informații al Mișcării Legionare (S.I.M.L.R.)* a funcționat timp de 12 ani ca o structură informativă neoficială, folosind regulile conspirativității, metodele și mijloacele specifice muncii de informații.

Capitolul al IV-lea este destinat prezentării *principalelor facțiuni legionare* și a activității celor mai importante grupuri din țară și din străinătate după 23 ianuarie 1941 și până în 1948.

În această perioadă, deși împărțiți între cei fugiți peste graniță (în Germania), cei aflați în închisori și cei rămași – temporar – în libertate, legionarii au continuat să se manifeste activ, *Mișcarea* trecând prin puternice frământări interne care au determinat cristalizarea curenților „*codrenist*” și „*simist*” apărute chiar înaintea rebeliunii, precum și a mai multor grupări și facțiuni. Desigur, aceste divizări – determinate de lupta pentru putere, dar și de activitatea organelor de represiune ale statului – au demonstrat lipsa de unitate la nivelul conducerii legionare.

Lupta pentru putere, deși nu a fost în beneficiul *Mișcării*, a scos în evidență o anumită rezistență internă, unii legionari refuzând să predea armele chiar și după pierderea sprijinului extern german.

Conform surselor citate de autor, după Actul de la 23 August 1944 și până în anul 1948, activitatea principalelor grupări și facțiuni legionare a continuat, numărul grupurilor din cadrul *Mișcării* ajungând, la sfârșitul anului 1945, la peste șase. Aceste grupuri erau conduse de: 1) Nicolae Petrașcu; 2) Radu Mironovici; 3) Dumitru Grozea; 4) Horațiu Comănicu; 5) „Grupul Oportuniștilor” – condus de foștii membri ai guvernului Ion Gîgurtu; 6) ramura *codrenisto-simistă*; 7) restul masei legionare, care a sfârșit prin a se înscrie în partidele istorice și democratice, în special P.S.D. – Rădăceanu, Frontul Plugarilor și în Partidul Național Popular. Un subcapitol interesant este dedicat activității în străinătate a principalelor grupuri ale *Mișcării*, subiectul predilect al adepților târzii ai *Mișcării*. Cel mai cunoscut grup extern legionar a fost cel *condus de Horia Sima*, dar mai existau și alte grupări precum *grupul Papanace-Mille Lefter*. Aceste facțiuni aveau aderenți în țară, angajați și ei în lupta pentru putere și în preluarea conducerii supreme a tuturor grupurilor legionare.

Capitolul al V-lea, intitulat *Acțiuni ale Mișcării Legionare după rebeliunea din 21–23 ianuarie 1941*, analizează încercările de revenire în forță a legionarilor, prin acțiuni teroriste, de eliminare a peroanelor incomode din guvernul Antonescu, inclusiv a Mareșalului, acțiuni dejucate de S.S.I. – ul condus de Eugen Cristescu, el însuși aflat pe „lista neagră” a acestora. Totodată, autorul menționează și acțiunile legionare coordonate de cel de-al Treilea Reich după data de 23 august 1944 respectiv, constituirea guvernului legionar din exil, a „armatei naționale de eliberare” precum

și încercarea de rezistență armată, alături de Grupul Etnic German și de trupele de commando germane și organizarea unor centre de rezistență antisovietice. Capitoul se încheie cu date privind încercările de rezistență armată legionară anticomunistă cristalizate în Mișcarea Națională de Rezistență, după data de 6 martie 1945.

Ultimul capitolul, al V-lea – analizează *raporturile dintre Mișcarea Legionară și Partidul Comunist Român în perioada 1941–1948*, în baza caracteristicilor comune, dar și specifice ale acestor mișcări de tip totalitar.

În acest sens, autorul prezintă următoarele aspecte:

- infiltrări ale comuniștilor în Mișcarea Legionară, recuperarea elementelor comuniste infiltrate în Mișcarea Legionară și încercările de atragere a legionarilor în P.C.R;

- infiltrări ale legionarilor în P.C.R. după data de 23 August 1944, reorientarea unor elemente legionare spre P.C.R. în perioada anilor 1944–1945 a asaltului comuniștilor la putere, așa-zisul pact dintre legionari și comuniști precum și primirea legionarilor în P.C.R.

- măsuri represive declanșate de autoritățile comuniste dirijate de la Moscova împotriva legionarilor după data de 6 martie 1945;

- represiunea Mișcării Legionare, formal desființată prin Decretul – Lege nr. 314 din 14 februarie 1941 și inclusă de autorități, după data de 23 August 1944, în categoria *organizațiilor prohitleriste de tip fascist*, deși la procesul de la Nürnberg ea nu a fost inclusă în această categorie.

În capitolul de concluzii, autorul pledează pentru o atitudine echilibrată conform căreia *Mișcarea Legionară reprezintă un fenomen politic complex, cu pronunțate tendințe extremiste (exagerate de unii sau minimizezate de alții) dar, care va rămâne o realitate istorică irefutabilă, imposibil de redus doar la dimensiunea sa extremistă.*

Referitor la documentarea asupra lucrării remarcăm seria documentelor inedite din arhivele românești, prezentate în anexa lucrării, care au fundamentat argumentația pe baza unor dovezi imposibil de contestat.